

5220

ACC. N.R.

Landskap: Småland Upptecknat av: Emil Fjörsson
 Härad: Sunnerbo Adress: Hornsberg
 Socken: Hanneda m. fl. Berättat av: Den samme
 Uppteckningsår: 1937. Född år 1861 i Wäsby

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen rör Lägen och led i Lådra Sunnerbo Socknas.
 Så länge ångbåten gick i Lådan mellan
 Ljungby och Hanneda, befodrades ju posten
 med båten. Men derifrån Hanneda kyrks-
 ålars och till Horns by var ingen annan post-
 gång än en av mina torpare Salomon Svess-
 son Stolt. Hemma i byn och föresten över allt
 i församlingen benämndes han med ett sknamn
 Tigga Salmon, namnet efter en gammal sold-
 at som skulle bott på samma ställe. Denne
 Salmon, fick kronans landtlersvärbärare vär-
 dighet bakat han var fullkomlig an-älska-
 bert. Han kunde neml. varken läsa eller skriva

Skriv endast på denna sida!

44 sid.

va eller läsa skrift. Han fick postmästar-tjänst-
engem som goda förspråkare och löfte att åt-
minstone lära sig att skriva sitt namn.
Otto Rodin, hans dåvarande jordstamägare,
lovade att lära Salomon att skriva sitt namn.
Han arbetade mycket med 61 åringen, men
Salomon bekände efter en månads träning,
att han kunde snart skriva äss. Men hans
äss liknade inte något och dervit blev det.
Han fick post-horn, en klem att sätta i mäs-
san, en brevväg, som han inte alls förstod sig
på, och en stor läderväska, med remmar och
lås. Alla brev tog han emot hemman och bar dem
till ångbåten. Träningar och brev lär han derpå ha
i sin bostad, der således var postkontor, och be-
folklet gick dagligen dit och hämtade sin post.
Ofta när man kom dit, sått Salomon och

lätsade att han läste tidningen, men när man
såg efter, så hade han tidningen opp och nedvänd.
En gång var utbildat ett fartyg på tidningen
och Salmon såg det upp och ned och berättade
att nu var det ett stort skepp som hade vält.
När han satt och höll tidningen opp och ned, såg
han ju att det hade vält. Protin, han som skulle
lärt Salomon att skriva, han var ofta föreläsare,
när vi hemtade posten. Då läste han opp sensatio-
ner och vi andre, som hade samma tidning (Smålands-
postens veckoblad) följde ju med, men Protin kunde
läsa lika fort som vi, men det besynnerliga var, att
knappt något enda ord stod der, utan det var hans eget
påfund genom fel-läsning, och efteråt är ju tydligt,
att helt olika mening hade han fått emot oss an-
dre och diskussionen blev därför ganska het ibland.
När så posten skulle hemtas på Hornsbergs järn-

vägsstation, så utvalde vi ju Salomon att hemta
posten för Horns och Ryds byar, hem till sitt, emot
2 kappor råk från vart hushåll (omkr. 50) i bägge byar.
Men ingen höll ord mer än jag som gav honom en
skäppa i stället. Då när bönderna voro så snåla
gick vart hushåll själv hämta sin post. Salomon
som skulle egentligen lämna till beska kronans
postväska, sålde den till Rydsboarne som seder-
mera måste i tur och ordning hemta posten till
deras by. Som nu en jämn trafik med posthemt-
ning till Salomon Stoltz utvecklat sig, så funderade
härigen på att handla med sill och smus. Präka
och tugga tobak, brukade icke då mycket. Men
nästan alla manfolk tuggade snus eller snusade
i näsan, mest tuggare. Alla hade kommit
underskunnat med att om de köpte en dos full, var
dag, så räckte det bättre, än att köpa större quan-

turn. Därför kom också varje dag lägga by-
arnes smusförbrukande folk till Tiggastugan.
Tidning kunde de hemta med det samma och
till och med köpa sill, ty Salomon fick då och
då en tunna salt sill i kommission av handla-
ren. Häringen Martha Plina stod ju för själ-
va utvägningen av såväl smus som sill. Hon
hade en sorts gammaldags skål-våg med lodvigtar
som passade en ring i en annan, var ring stämp-
lad hur många "lo" eller kvinten den vägde. Men
för det mesta behövdes intet emballage, ty dosan
fylldes och hade fört vägts i vågskålen i enkel ka-
lans-våg, men dosorna voro så dagligt prövar, så
häringen visste vad varje dosa beräknade kosta
och det visste köparen också. Men var det så
någon som ej hade dosa så fick han en illa gjord
skut av gammalt gult paper. Sill emballerades

vanligen med en tråd tvärt om sillarne,
men någon gång bekomms papet ifall det var
små barn som vara utskickade! Aldrig märk-
te jag att någon köpte mer än 2 eller högst 3 st.
sillar åt gången, men ibland tappade barnen en
och annan sill på någon av de 8 stigar som
Ryds by anlagt över mina ägor. En annan
an-alfabet hade jag till nabo. Han var lika
väl soldat och blivit dertill antagen oaktat
han varit några år äldre än reglementsen-
ligt. Förtyn en högre officer smögav som vilkor
att han skulle få bli soldat om han, som var
gift, finge 1,400 kr och lät sig dermed nöja för en
son. Han fick pengarne och blev på krogarne
i Ljungby i Örebro och var en herre, men så
togs pengarne slut och sen blev han åter fattig
läpp i all sin tid, men sonen blev vanskinnig i

kronans tjänst, och skaffade jag för 39 år sen,
en statspension årligen av 925 kr. till honom.
Genast kunde analfabeten soldaten få för sig,
att jag fick 5000 kr. om året för jag skrivit till
överheten, och därför hotade han mig städes
till livet, för inte deras son (den vansinnige) fick
dessa fem tusen kronor årligen. I slutet
på förra århundradet brukades ännu läggas
alla husgrundar och alla skorstenar mura av
gråsten. Fickliga stenhuggare funnos i alla församlingar. Men ett tu tre, kom som en smitta
på alla bönder och fastighetsägare, att allt, både
grund och väggar skulle byggas med Cement.
I Ryds by fins inte sådan sand som duger till
cementeringsmen i Horns by fins. Strax jag
var kommen hit blev jag förvånad över att en hel
hop från både Ryds och vår by behagade gräva

ett hål på mina ägor och höra hem sand, utan att fråga det minsta om lov dertill. Jag såg ju och meddelade min make att jag skulle ej vilja höra in på hans ägor och gräva 20 tal lass utan lov. Men då kan tänka jag fick veta var "David köpte ölet". Han skrek "jag har väl hundrade gånger så mycket sand på mitt, som du, men då skulle jag gräva hål på mina ägor, så jag tar snitt för din näsa så mycket sand jag vill, och jag ska vid tillfälle hacka dig sönder så smått som kött i hacke-korv". Han hade vid tillfället även en man till hjälp att låsa. Till denne sade jag: det hörer du på och vittnar. Andra lovade mig pengar för sand de hemtade, men jag fick lika mycket av bägge parterna, d. v. s. ingenting. Jag hade annat att göra än att vakta sand-tjuvarne och därför när

de märkte att jag inte gjorde sak derav, så gjorde de de nästan alla, en fyrkantig plan av cementering, framför förstugudörrarne och mente der skulle byggas veranda. Jag byggde själv veranda framför mitt böningshus, det var också den enda som byggdes i bägge byarne. Men långt senare har byggts ett par små verandor, annars står planer der ännu nästan allestädes i Horns och Ryds byar efter 40 år obebyggda. Till och med var det flera bönder, då de märkte att de togo sand fritt, som körde hem hundratals lass och fylldt halv alns högt omkring sina böningshus, så ett stort hål uppkom i min åker, der jag hade sått säg, och den sandgropen är ännu kvar. Nu sedan statshjälp till bostadsförbättring erhålles, rivs av nu de gamle grästerr-skorstena i de flesta bondgårdarne. Der som för 40 år sen

var 60 skorstenar på vår brandste är nu endast
7 av de gamle gråstens skorstenarne kvar. Sticke-
taken på boningshusen ha också till stor del över-
givits och ersatts med papp, cement- eller brändt
tegel. En mängd bönder ha också byggt om sina
lagårdar, men ännu lägges kakortak på de flesta la-
gårdshusen. Ävenledes för 50 år sen var det
Småländska språket så olik det Skånska, att
man med svårighet kunde uttyda det. En
mängd ord som kunna härledas från svenskan,
men genom uttalet får en sär egen betydelse, som
icke genast kan av vem som helst förstås. Men
genom den många läsning och snabbare sam-
färdsel på senare tid, har de många orts dia-
lekterna sammansmält till rätta svenskan
mer och mer. Men så har i stället uppkommit
en massa ord, som uppfinnas av okunniga ung-

domar som skriva i tidningar och den s. k. skönlittera-
turen. Det kanske kunde vara intressant att se och
höra de gamla "Lunnerboitars" ordlista i vad den skil-
jer sig fr. skänkan.

Argnebor = Omnibuss

Arvid - Arved

Arslita - Göra ifrå sig.

August - Agust

Arträde = Hemlighetshus

Arlesta - Arlita

Arrendator till halv = Hälftenbrukare

Arwa - Ärva

Alla stutar under 12 kvarter = Plutar ^(Lärs) ^{Andra Olar}

Asenik - Musasocker

Att streta ut med benen = Skrova

Avrad - Groc

Att mista, förlora = Lätta till kreatur

Arrendator - Brukare

Anders = Ann s

Alm (trä) - Älm

Arndt = Ant

Asp = Äspe

Annat = Annahanna

Aspuddar - Äppuddar

Arg = Lömsk

Äplaryd - Äpplat ^{dalla}

Ahtsam = Tavarlig

Älmaryd - Älmat ^{deluta}

Älior = Kai-sor

Älarm - Dont

Att något varit förfört = "Plakit"

Boningshus = Byggring	Böter = Bot
Borsta = Bresa	Bolmarst = Bolmat
Brunsjongen = Brunnreit	Berätta = Tala om
Barnslig (av ålder) = Tjöl	Beslä = Att järna
Budding = Lannkaka.	Begynna jordbruk = Att Bonna
Blommor av sälj och vild = Palme	Bommen kallas alltid husbondens ägare.
Bagge = Gumse	Betala jordskyld = Betala skatten
Backe = Skutt	Betydande husgeråd = Värdisaker
Byxor = Bracka (med skinn fram och bak)	Blicka = Gosma.
Börda = Bye	Bukligt = Vant
Bal (dans) = fins inte i allmogens pråk	Bägare öl = Bärsa
Banan Linien för 50 år sen	Betydlig = Häv
Bäge (kåge) = Bua, Bua, Båa	Byrå = Klädragare
Bindel = förstoppning för urinen	Bränse = Vee
Brand = Bräne	Barfotad = Platt
Borga (försägn) = Gå i go för	Bleckspann = Frukka
Böta (kläder) = Lätta bot på	Brottas = Tuskas

Carl = Calle Dela = Skifta
 Christoffer = Fins ej namnet i Småland Donera = Ge bort
 Christi himmelfärdsdag = Helgostad Dröj = En slags släda
 Cardborre = Silänke-borre Dagen innan marknad = Marknads-afton
 "Chemiser" = Ligenare Dörja = Väsnas
 "Cense" = Högenäs derkär En telexa = Handyska
 Dollma = Lönna kort En äldring = Inte så späd
 Dal = Donke En vilokatt = Vält-dröfta-katt
 Drakskepp = Dragskepp drages med Enkeling = Enkel
 Göna = Donta En ombytt till bröllop, begravning = Bessman
 Dorofetälpik = Brodd Ett kreatur till bete = Bitesnöt
 Den högre oren = "Främen" Eka, liten båt = Skepp
 Dålig värdelös = Fesig Elak, vanartig = Tetig
 Dålig jord = Hlmarig jord Ensam = Själver
 Duglig = Fulltaka En ovant. lång man = En galgarestare
 Dotter = Gråbea En flådad vagnskorg = En kolryss
 Däre = Tosing Envis = Tjerrig = Hlbeattig

En avlång brödkaka = Ler Trisk, rörlig = Kravig
 En arbetsvagnshäck = Husätel Ticksa ogift = Grälcha
 Ett annat vagnshäck = Stumhörne "Trax" = En handväska
 Telak = Tralsk Fotträ = Lyllen
 Efterharpning = Otte have Färmed lam = Löa
 En stut = en "Udde" Färslam ung = "Gymra"
 Fang = Kolik Färligt = Lömsket
 Fält = En träa Föruftig = Ihu
 Fan = Hoon, Faser Fiske-båt = Skepp
 Fäkreatur = Fä-nödd "Flavra" = En tunn skiva
 Fönster = Fenster Fin-skorn = Endre endast gånst. fint folk
 Fack (på sticket) = Flaska God jord = Styr jord
 Flaska (öl) = Potel Gångstig = Gangsti
 Fyrtörka = När fyra pers. tröska Gass = Gåsar
 Förbannt = Vörgjordat Gent över = Trärtum
 För den hänsel = Fall i fall Träs-skört = Höstrad
 Förman = Farman Sammel häst = Luring

Gannar = Nabömmor	Hvad sägs - Wicket
Glödhjuss = Thars	Hurru - Hurvet
God dag = Goddager	Hur det är fatt - Hurvet de viter
Gammal menska = Inte på späd	Hur det lutar = Vetter
Gulbräder = Kvartumsbräder	Högtid - Helg
Gods = Herrgård	Honom - Homen
Galopp = Skott	Husets övre väggkant - Hofsen
Giva akt = Giva märke på	Honhäst, hingst = "Häst"
Gevär = Bössa	Honhäst = Närr
Gammal katt = Trollkatt	Höbara = Hölena
"Gymra" = Ett hon-lam	Huvud = Hute
Glo = Gosna	Hus = Stua
"Gym" = En som ser illa ut	Högälle = Plynge
Glatt = Halt	Hushörn = Kruken
Hvilken = Hocken	Höfr. sank mark = Moahö
Harald = Härald	Händelseris = Talla fill full fall
Hvad - Häc	Hundgäddor = Bäcksil

Halmräfs = Akabos	Kräsen = Lingon
Käffe (skånsk) = Kort käffe	Kviga = Kveja
Kastigt vred = Khillier	Klyva = Klövia
"Harve-brämmor" = Harvebölar	Kvalmigt = Kvalaktigt
"Hornbaggår" = bläster om hornen	Karl = Kalle
Ingenting = Ingahanna	Klippor (av halm) = Bukor
Idiot = Tjante	Konstigt = Termt
Isigt (väglag) = Halt	Kasta = Hyssa
Innan = Förut	Kränglig = Onarig
"Uldöing" = Självdött kreatur	Kvarn - Kvän
Isbana = Isbera	Kullorinationspunkt = Skulten
Inbilla = Bilda in	Krängligt = Tetigt
Isjor = "I för år"	Kalningstid = Tidd
Isk = Stånghug tjuv	Krampa - Krok
Kräja = Kröja	Krympfing (djur) / Känböling
Kvära = Kröva	Kräte = Kraft i jorden
Kvinna = Kona (på skämt)	Läste = Los

5220

 17
 LUNDS UNIV.
 FOLKMINNES-
 ARKIV

Läsa underförstått = Los emellan raderna.

Lars = Larss Maria = Mia

Lasshö = 40 lbs vikt = 340 kilo Marbuskar = Frysbuskar

Lasssäd = Tio travar Måns = Masse

Leksaker = Lullepöcke Magnus = Magnis

Liggsäd = Leigla-sä Mågra = Skorna, Skrina

Lantmätare = Mjätare Myggor = Mjoggor

Laga väg = Broa Manligt arbete = Fulltaka

Litet = Netto Mössa = Hätta

Lättja = Ont i viljen Medeltalet = Normen "jämnt om".

Låda = Skrämp Mossodling = Odlingsbänker

Loftet = Taket Mistakreatur = Rätta till

Lära stutar draga = Tämja Modig = Mallig

Larma = Lonta Måttstock = Mallen

Laggkär = Krimma Mus = Rätta

Lerkär = Cense (Högar's kär) Mårna = Hyskan i häkte

Mala = Fvåna	Ovillig = Ogin, Obenstig
Måla = Måla	Oscar = Oskan
Mölla = Fvån	Olöra = Ett slags blomma
Mul-korg = Mulakasse	Om mig vidior = Skak
Mummen på säcken = Fjusens "Skalare"	Pinis för massvet
Nils = Visse	Olträ = Hoesl.
Nät på oenos = Noskasse	Omaka = Alla parade orar
Nosen på få = Trummen	Oom halvöddad = Blir trolloem
Nosen på häst = Mjulen	"Oeken" = Wilken
Nykommen mat = Farvitt	Otto = Otto
Näsduk = Lommeklut	Osarning = Fel
"Närmen" = Venstre oren	Pär = Pelle
"Nötagvän" = En slys leksak	Potatis = Pärön
"Närig" = En som möjligen stäl	Päl = Polle
Oöverträfflig = Ohjelpig, Omöjlig	Pipar = Thorstenen
Olof = Olle	Pekade = Pekte
Ollansvin = Olleschinn	Pankakor = Stinnkakor

Pojke = Herre, Poik Sista pris = Slut det i så mycket
 Pölsa = "Korv" Skog sås, och kaffe planteras
 Blom på vite och sälj = Palme "Kopp" kallas alla båtar
 "Stinker" säges när gjutjärn springer
 Ramme gräs = Nardus Stricta Luga kallas hela huset
 Rant = Rent "Styg jord" = Jöt jord, helst der fins sten
 Råka = Träffa "Kittas kär" = En som kan allting
 Rätlinie = Kul-rätt Skrin = Magar
 Rask = Högreixen Skorna = Måga, bättar av
 Riva = Råda Skällsord = "Bäte"
 Rävhonan = Rävessan "Lanna" = Vätje-sten
 Retur = Fram o tillbaka Stor = Grov
 Rättor (stora) = Kvänarättor Stor skam = Locknaskam
 Rik man = Bergelig karl Stoppnål = Skämpling
 "Rock" = Över-rock, kappa Skattsedl = Skattebok
 "Sya" = Ett spö Loffa = Loffa
 Sagen = Saret Släss = Slöss.

Segla med båt = chka båt "Tak" kallas loftet inne i rumm.
 Se = Si | Lollma = fluststruken Till salu = Fal
 Slagtebock = Slagtelarela "Te-rån" = Vanhelmodig
 Spark = Spjern "Tetigt" = Krångligt, besvärligt
 Stagg = En slags kort gräs "Tallborre" = Tallkotte
 Lorka = Att plocka de synlige potatis "Tallaleössa" = Luftbössa
 Stor bytta = Krimma Täckertång = Takås
 Hålpenna = Flis "Tväit" = En trästicka att röra
 Svärson = Nave "Tingligt" = Lätt, tjerligt
 Svag = Svak "Tontet" = Dumt, enfaltigt
 Svulst (i kroppen) = Risning "Timmas" = Haropinnar
 Svavel = Schavel "Teke" = Kreatur gnida sig
 Skridskor = Kriskor Tala = Töl
 Tapa jorden av stenar Skulskjuta Tröska = Töska
 Till sätt = Lådt ifrån sig Ta-gatt = Enfaldig, efterbliven
 Tvätte säte = Tvätte tavla Tiga = Tie
 Töcket = Lådarit Tott = Rep-slinga

Tavs = Del av rep snodd. Wät = Lur
 Tolv = Tölv Warna = Nöna
 Trägård = Halvgård Vinna = Kunna
 Tråkava = Dämma utan regn Weta = är så beskaffad
 Tåsta = Tusta Wecka = Weka
 Tännstickor = Tännspetor Wilhelm = Wille
 "Tore-kölne" = Fläckta stickor Viktig = Häve
 "Toulbär" = Hjulbär Wälvuxen (skog) = Raska skog
 Tunga = Reste-klyrnga Wälvuxna pojkar = Raska pojkar
 Tälningar = Vägar Wintern = Vinter
 "Urit" = Nöjfull av insekter Walar = bawade kuggar
 Ut-tröttad = Maluskad Wakta = "Otta"
 Utarona (pättor) = Je dem finstött glas Wäska = Frax.
 "Uk" = Ok Wädeld = Bräne
 "Utterbrän" = Fiskredskap Wält = Bult
 Ulltröja = Jansare "Wanböling" = Chelsoosane? Misefort.
 "Örja" = arliva "Wa heller så mä" = Talla fall

Alla = Liten gräshåla. Man kunde tydligen
 Attra sig = Göra om affären på språket märka.
 Å-hallor = Näckrosor. den forna gränsen
 Åka Ishausell Åka Scherra mellan Danmark och
 "Å-ja" = ja, så. Sverige. Vissa konsonan-
 ter, t. ex. R, kan knappast
 Attet-sät = Baktagr. såd. ens byder ens och lära sig
 "Äss" = Om, efter det, uttala så som det ta-
 Äja = Blött, gyllt, röra-las i Småland. Heland
 är det skorrande som
 Öron = Örn i Norrkan, men åter
 Ögonen = Öjnen i vissa fall, slutit, att
 det knappt hörs, som
 t. ex. i Öron, det blir
 "Ön". Man får ofta
 höra på marknader:
 "här ska ni få köpa gri-

sar (med skarpt R) som ha "ön" (med slutet R.)
 Så ett annat ex. D, i böjningar: Pratare, Ta-
 lade, Arbetade, blir: Pratare, Talade, Arbetade.
 Andra gånger utesluter eller gäss genväg, t.
 ex. Hålsade, Teksade, Nickade, Winkade, blir:
 Hålste, Tekte, Vekte, Winkte. Flera vokaler
 ha en y eller samma uttal som i Skånskan
 t. ex. Å. I de flesta ord är det djupt, nära
 Å, t. ex. havre, ja, emot skåningarnas Ä, som mera
 närmar sig, åt uti kallt eller afton. Men även
 en del av de gamle smålänningarna förvände
 Ä till Å, t. ex. Harald (Härald) Arbeta (Ärbeta)
 Tär (Tär). Vokalen Tork & förvexlades ofta, t.
 ex. Le-Li, Tre-tre. En massa ord användas i
 Smålandskan, alls inte i den meningen som de
 instagas i Skånskan och får derigenom också
 språket mycket olikhet i uttrycksättet.

T. ex. En av naboarnes söner kom en dag och frågade så här: "Det vore inte farligt om jag finge låna en kaka lim?". Efter något besinnande, svarade jag: "Nej det tror jag visst inte det vore". Han skrattade, ty han förstod inte vad jag menade, men då jag frågade honom om han ville låna hornlim, svarade han ja. Vokalen O, lyttes ofta ut mot Ö: t. ex. Hoppa, Loppa, Kopp, Loffa, och många andra ord, blir Höppa, Löppa, Kjöpp, Löffa, o. s. v.

Före Skånes Smålands-järnvägens tillkomst, d. v. s. i Stuta-tids-åldern (nu är Motortidsålder), då var det livlig trafik på vägarna, med kreatursdragare, hästar och stutar och vid sidan om vägarna låg ju en mängd s. k. "kro", der allmänheten dels kunde få övernatta dels få för billigt pris, mat, kaffe och brännvin, s. k. smyg-kro. I långa rader hörde bönder och

krämare, till marknader eller långäcker, ner till
Skåne med många slags varor. Men man synes
endast sällan en häst-körare och ingen ot-körare.
Några bönder ha skaffat sig lastbil och de flesta
andra bönderna låta bilkörarne uträtta sina ären-
de, ty att köra ut på vägarne med kreaturskjuts,
ha de ej tid till, och är det också snart livsfarligt.
För 40 år sen var det så sällsynt att se en man
till häst, att oxarne voro lika rädda för en sådan,
som för de vid den tiden, ännu sällsyntare auto-
mobilena. En enda gång mötte jag på lands-
vägen, en ryttare. När han såg att oxarne skyg-
gade och ej ville gå fram, så stannade han, men
oxarne blevo likaväl så rädda, att de vände helt
om och bräckte bägge skaklarna. Ryttaren sade
de blevo rädda. När man transporterade en häst
på landsvägen, så antingen leddes hästen med

töm eller i grimmor, eller, som ännu brukas, att mannen kör föret på cykel och håller i "grimmskapet" och hästen linkar beskedligt bak-
-efter. Aldrig ser man någon av de infödda, ride på häst. Sedan den egentliga Stuta-tidsåldern upphörde omkr. 1925, blev det ett allmänt mode för bönder, små och stora, att skaffa sig häst eller hästar och vid ungefär samma tid begyntes allmänt att tröskas med motorkraft. Höst sällan får man nu om vintrarne höra slagtröskas och aldrig fyrtröskas nu mera. Fyrtröske utfördes av fyra personer som slagtröskare (Plejlattröskare) tillsammans på samma lags. När de förste bitarne begynte strä efter 1912/15 att genomstryka landet här, var det ju ett slags underdjur, liksom också de förste flygarna ungefär vid samma tid. Ingen kunde rätt.

uttala namnet på bilar. Prästen ville inbilla oss att det hette offtomobil, men mera belärta infödingar visste att de hette "anatomia bils". De hade väl hört eller läst om anatomi-salen någon städes. Den förste flygare vi sågo, flög rätt över huvudet på oss (troligen 1910), det var Ole Dahlbeck. Samma syn hade jag sett i drömmen, minst tio år innan jag kom till Småland. Alldeles på samma håll flög han och samma utseende hade han. Det berättas av de gamle (nu döda) att en präst i Hamneda, Viderström, skulle ha förut sagt sedan 75 år innan det hände, att brinnande hästar och vagnar, skulle komma att köra förbi, så att bullret derav skulle höras in i templet (kyrkan). Detta hade han sagt från predikstolen. Hans profetia slog in, ty 1899 blev Skåne-Smålands-banan färdig och då kan man

höra bullret av låget in i kyrkan. En annan
präst som just också hört profetian om talas,
(prästen hette Wisslander) skyndade sig också då
den nya banan utstakades, just utan om den
gamla kyrkans kyrkogårds-område, att köpa ett
intill liggande hemman, som det troddes skulle
bliva stations-område der uppå. Men som kap-
tenen på Sunnerborg var släkt med Konrad Olsson
i Helsingborg och denne inverkade att stationen
blev på Sunnerborgs ägor (oaktat betydlig omväg
och stigning). Prästen kom illa ut, innan han
gick klarat det hemmanets servitut och inteck-
ningar som han i hastigheten glömt, när han
sålde igen. Kommer någon Skåning eller
Dansk, så söka inlödingarne göra honom alla
handa handelsaffärer och även små tjänster,
som de snart nog återfordra tiotubbeln, t. ex.

erbjuda de köra en med sig till boarnen, eller
om man vill åka med ett stycke. Efter några
dagar komma de och vilja ha påskrivit en liten
växel på 200 kr. eller få låna kontant en hundra
lapp. Vill du bevara vänskapen, så må du
icke neka. Men vill du ha igen dina hundra
kronor, så bli de rakande, ty de behöver dem ju
inte, påstå de och vill man i ytterligare skri-
va på omsättningen, så är det slut med käm-
jan och du får vanligen själslösa växlar.
Har du så krav på dem, tror du att du kan med
lag ta ut det. Jo pyttsan, de hava redan då de
begynte göra affärer eller lånen av dig, gjort
sig utfattiga, d. v. s. andra äga all deras me-
del. Kunna de i på det sättet ruinera främ-
lingar som besätta sig här, så systematiskt
rent av kunna de låna ihjäl folk. Allt som

nämnas kan behöva de låna: Redskap, spadar, hackor, kettingar, järnstänger, stenslytare, stemborr, vagnar, hjul, skaklar, snickareverktyg, slipsten, spannmål, bikupor, mjöl, fiolstråke, harto, takstickor, spik, krut, tegelsten, säckar, tjugor, m.m. förutom pengar. Vill du ha igen så får du själv hemta det, men de förargas, ty jag behöver det ju inte mena de och alltid ska man ha någon förlust, skafter knäckta, hövelbladen avtagna ur höflarne, yxorna luggna i sten eller spik, sägare skända, säckarne råttbitna, spannmål av sämre beskaffenhet och mindre mått, ja många gånger förklarar låntagaren, att han lämnat igen det lånta och jag bör skämmas som kräver. Nu senast påminner jag mig hur en nabo hade lånt några halmbikupor. Efter årtal behövde jag dem, men då förklarade han, att dem

hade han burt hem för länge sen. Men jag
visste han ljög. Jag skaffade mig andra. Men för
en liten tid sen, kom jag förbi densamma gård,
der lågo mina halonkupor ute på en stenmur,
och en del potatishål, bläst till sidan, som dolt
dem. Nu vore de upprettade hade legat i årtal,
och kuttat, men han kunde ju burt dem hem
eller lemnat mig dem när jag frågade om dem.
Ovilkorligen ska man ha förlust på allt de låna
om inte annat, så tiden att gå och hemta det.
De brukar ha ett ordstäv: "Det är väl nog
att man ska ha besvär med att gå ästad och
låna, skulle man så bära det hem igen, så
vore det ändå värre". Alltid var därför
en främling välkommen, ty der var något att
förtjena. Men ville inte att han skulle stå sig
utan bort med dem och en annan i stället. Sedan

Småland
Bummersbo

5220

Kamunda mfl. 1898. 97.

Karl Jönsson
Bör. 25 Desember
född 1896 i Västra
Vinsbo

32

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

det gamla folket utdödt, så kanske den upp-
växande ungdomen blir något liberalare och
bildar sammanslutningar även med främlingar.
Men de gamle Smålänningarna vara "sten stark
travande döda" i fråga om sammanslutning i förening
av något slag. Allt mer och mer begynner
man arbeta maskinellt vid jordbruk, både med
elektrisk och motorkraft. Men jordbruksarbeta-
rare finns inga som vilja arbeta, annars finns
en massa folk som gå arbetslösa. Somliga leva
på föräldrarnes pension och somliga ha ett litet
kapital som de hellre förtära än att arbeta,
och en stor del sitta hemma och få betalt för
utom-äktenskapliga barn, antingen av barn-
fäder, eller församlingen. Fackföreningarna
vakta också så att ingen får arbeta i deras
fack utan lov och efter deras timpening. På så

är här folk i överflöd, om ingen vill arbeta.
Omäjligen få någon att mjölka en ko, som ej
är ens egen. Jordbruket måste inskränkas.
Ingen hantverkare är det så ont om på land-
et att murare, snickare, målare, stå inte att
gå, utan att påtunga dem halva är i förvägg
sakat de få elva kronor för 8 timmars dag.
Detta är nu 1937. Vårre var det 1918. Då kunde
en tour-värdare pojke förtjena 20 a 30 kr. pr.
dag. Men helt annat hade varit i slutet på
förra århundradet. Då hade ännu inte fack-
förenings-terrorn nått ut på landet. Då fick
en lantarbetare högst 1/50 men en hantverkare
2 kr. om dag 14 timmar inber. 2 natttimmar.
Vägarne voro på 1880 a 90 talen i ett misera-
belt skick. Landsvägarne gingo väl an, fastän
länsmannen som i sällskap med nämndemän

skulle avsyna dem, men på det sätt att det skulle "Broas" på lika mycket på de allra högsta backar, som nere i de djupaste "Dänke". Jag minns hur en bonde år 1900 fick böta 15 kr. till läns-
mannen för en liten håla om 3 fots bredd och $\frac{1}{4}$ fot djup, uppkommit på den högste backe på landvägen genom socknen. Jag tyckte det varit skäligare, han hat ärligen av backarne och lagt i sidorna, så hade det jämnat ut sig med tiden. De vägar som genomkorsade byggderna voro och äro ännu till större delen, så illa underhållna, smala backiga och bottenura, att knappast bilar våga sig fram der. Jag hörde berättas, att då en dräng på Åskenas hos Major Hammarberg skulle köra in säd, så körde han och välte med lasset och fick förebräcker att han spillt av säden, så förvarade han sig med, att

en soldat som hette Damm, hade kastat ut
sin tobaksbuss i hjulspåret på vägen, och
när han var tvungen att köra över den så
vältes lastet. Denne Damm begagnade så-
ledes en bra tilltagen tobaksbuss, tydligen
från bladruker av tobak, som då kunde köpas
på marknader. Ingen Smålänning tuggade to-
bak, utan smus tuggade, varföre de ju skulle
driva med den ovärdige tobaksbrukaren. På
andra sidan, hade de smala vagnar, i spår-
gången omkring en styv aln bredt, så att
ordet äro: "Liten" ruka välter ofta ett stort
last, eller sanning. Men någon förbättring
göres ju alltid. En gång uppfördes Horns
bybönder att laga sina andelar i en byväg,
vid stämningens ärenden. Jag lagade min lott
men ingen av de andre bönderna gjorde något.

deris, och intet åtal följer. Inne är vägen
nära ofarbar. Den nye landsvägen (Riks-
vägen) kalla vi för Snapphanesvägen, därför att
det är en ödesväg, på en mils sträcken, med
ogenomtränglig skog på båda sidor om vägen,
passande för stråtkövare och snapphanar.

Nu är den nye vägen så långt bakom byarne
att de aldrig nästan komma att begagna den.
Med obetydliga rättningar hade den gamle lands-
vägen den fördelen att gå förbi byar.

På våra ägor finnes ej långt från gamle
landsvägen, en gammal tingsplats, med i krets
ställda stora stenar och derav en i mitten.
Men förträddaren lagt dem i en gärdsgård
några hundra meter ifrån, icke alla, men
troligen 5 eller 7 stycken, der syntes hålor efter.
Han kunde ej utpeka vilka stenar det varit.

men väggbyggarna togs både gärdsgården och
stenarna genom expropriation. Då jag flera
gångar plöjt i närheten av tingsplatsen, tyckte jag
märka liksom en avlång fyrkantig husgrund
med tegelstenskitar, men inga vidare grund-
stenar, men företräddaren plöjt och sått der
ofta så möjligen han borttagit grundstenarna.
Eller också har der endast varit en trähytta
ty en sägen berättar att just i närheten av
tingsplatsen funnits en arrestlokal, och att den
siste fangen dömdes till döden och innebrändes i
arresten. Förkolade kroppen lades på i marken
med slagna pålar, till varnagel. Ungefär 25 mtr
söder om tingsplatsen har nog arrest-lokalen
varit, efter märket att döma. Likaledes 25 meter
i norr från tingsplatsen, ligger 2 stycken vidt omfatt-
ande jord- och stenkunkar, möjligen begravnings-

-platsar för miss-dådarna. Den platsen kallas
Rackar-backen dergör att en rackar-familj bodde
der, som församlingen måste köpa ut. Backen
tillhör en nabo. Den nämnda rackarfamiljen ofre-
dade ej själva så mycket, men deras ständiga säll-
skap, dussintals andra rackarskjutsar åt gängen
övervärmade byn med sitt tiggeri, nattlogi, och
stjälande. Som ett karaktärs-studium kan anföras
vad den bofaste rackaren för mig berättade.
Jag kom nemligen i hög gunst hos dem, ty jag hade
gjort boupp-teckning åt dem en gång. Han berättade att
hans svärfar hade utlovat ett hundra kronor åt en an-
nan rackare för han skulle skjuta, eller ta livet av
hans svärson på annat sätt, neml. denne bofaste.
Joho, denne legde försummade sig inte, det var ju
pengar att förtjena. Så en gång (svärsonen = den bo-
faste) hade varit på kvarnen efter en säck rågmjöl

som han bar på nacken, skulle han ju gå på
engenstig, som ledde delvis över en mosse. Kom-
men ett stycke ut i vildmarken, ledde stigen förbi
en stor sten. Der bakom reste sig, den legde (mör-
daren) upp hastigt och lade an med en bössa, och
utropade: "Nu är det slut med dig". Men den "bofaste"
grep tag i gewäret så riktningen blev en annan,
men så föll mjölsäcken också ner över gewäret
som mördaren då släppte och tog ögonblickligt
fram en stor kniv. Men inför detta mordvapen
måste den "bofaste" taga till flykten, ty han var
obeväpnad. Han sprang ut över mossen, och vann
också något försprång, men så i ett gyttjehål
föll han ned till axlarna och kunde inte komma
upp. Den "legde" nådde honom och rände sin store
kniv, med all makt, i övre delen av ryggen, eller
nacken. Den "bofaste" trodde ju att det var hans

shut. Han visste inte annat råd än låta hvar-
-det sjunka ned och föreställas död. Mördaren
blev stående några minuter och så om det var
nog, men den bofaste visste, att om han röde
sig, eller gav livstecken, så finge han ett kniv-
-hugg till, varför han låtsades vara död. Sedan
mördaren sett att hans offer dog (som han trodde),
då gick han sin väg. Den mördade var vid full
sank, och lyssnade, till dess en tillräckligt lång
stund gått, efter stegens upphörande, då han av
alla krafter lyckades kravla sig upp ur gytthan och
springa tillbaka till kvarnen, der han fick skjuts
till lazarettet i Halmstad. Mördaren fick någon
tids fästning. Den "bofaste" blev alldeles frisk igen.
Han visade mig äret efter knivhugget i nack-ryggen.
Men sedan fästningsfången kom ut råkade herr-
-arne ju på en marknad och då förestälde de vara

de sätaste vänner. Mördaren begöd på sitt offer,
och denne begöd mördaren att följa med sig hem,
och "den dumme djävulen följde med mig hem" (sade den
bofaste). De skulle dricka gökar och hustrun hade
läsat upp knaggliga bränsleträ vid spisen. Plötsligt
grep bofaste en klump och slog i skallen på mördaren
så han avsvimmade och pojkarne kuro honom ut
i ett nygrävt käl-land och trampade hans huvud
ner i mullen och lade stenar ovanpå huvudet.
"Men", tillade han "jag tog väck stenarne annars
hade han dött." Laken kom för rätta, men dom-
aren sa, "att det var lika godt åt en. I era små
learn berättade att morfar är likaväl snäll, han var
bos oss i går och gjorde ej annat än skar med sin kni-
ena benet av vår stol, men vi ha bara den stolen."
Jag sig hur den "bofastes" egne pojkar vuxne, kasta-
de många stenar mot sin far, som var så quick

i vändringarna att han kunde vika undan
så att ingen råkade. Rackarne & piskarskaft
voro av järn, målade och prydda som vanliga så-
dana, men ändå vända voro de ett farligt vapen.
En mängd rackare och älgemare köra med
gamla bilar. Smälänningarna äro i allmän-
het mycket roade av att gå genstigar, och till och
med om genstigen skulle vara långt, så gisselt
de på den äro på vägen. Mången ståt löper en
en stig vid sidan om vägen en bit inna i skogen, i
hundrade krokar och krumlor, mycket längre än
den barade vägen, men begagnas med förkärlek
alltid & till o med av cyklare. En särskild
förkärlek hade i synnerhet den äldre genera-
tionen Smälänningar att uppkalla sina barn
efter bibliska namn såsom: Adam, David,
Salomon, Efraim, m. fl. i förening med Johans-

son eller jönsson eller andra son-namn.

Men yngre släktet uppfinner så många
besynnerliga förnamn, att den vildaste fanta-
si skulle inte ens kunna gissa sig till dylikt.
Några exempel: Areander, Ekstolv, Beronius, Be-
tolv, Carto, Celloner, Damm, Elwing, Firou, Geron,
Hollmüt, Helliget, Hidner, Hillibert, Hallbin, Hellowin
och otaliga andra, som bättre passade att an-
vändas som efternamn, än som förnamn.
Däremot användes flera förnamn som efter-
eller tillnamn, såsom: Korpral Tritz, eller
Johannes Robert. Högst sällan, på de sena-
ste 50 åren, torde inträffat att en pojke här
i Småland döpts, med endast ett förnamn, utan
allra minst 2, t. ex. (Peter Johan) (Johannes och
Fredrik) (Johan och Magnus) (Oskel Joachim) (David Peter)
(Bengt Salomon) o. s. v. nästan alltid med Johans

-son eller Jonsson som efternamn. Vardligen
desto fattigare föräldrar, desto flera förnamn
ge de sina barn och flera gånger har jag
märkt att t. ex. 2 och ända till 3 barn, gossar
i samma "kull", fått ett och samma förnamn.
Så skulle en skomakare Lundbergs 3 söner, alla
heta Erik, visserligen andra namn derjämte.
Man kunde tycka att efternamnet vore nog, för
gemensamheten i firman. Med flickor kunde
i gamla tider gå an med endast ett dopnamn
någon gång, men aldrig numera. Inte heller
duga de gamle stadige namnen, utan något av
högfärd tillskrudat, såsom (Geraldina Lenora)
(Jorina, Arnenia) (Tillden, Elean) (Gärdten,
Marine,) och andra, helst 3 namn i rad
till varje barn. Här varit mycket beklagligt att upp-
vuxna ungdom tog sig själv tillnamn.